

La traducció al castellà de Júlia Butinyà del *Llibre dels feits* és, per tant, una obra filològica i literària de qualitat, que honora el text original i el posa a l'abast d'un públic ampli sense trair-ne la complexitat. La professora Butinyà hi demostra que la traducció de textos medievals és una disciplina que exigeix tant el domini dels instruments científics de la filologia com una sensibilitat literària aguda, dues qualitats que concorren notablement en l'obra que ressenyem.

Aquesta traducció representa, en resum, una aportació ben interessant a la difusió del patrimoni

literari medieval de la Corona d'Aragó en l'àmbit hispànic i internacional. En recomanem la lectura tant a l'especialista en literatura medieval com a qualsevol lector interessat en la gènesi cultural i política de la Mediterrània occidental. La comunitat científica deu un reconeixement explícit a la professora Júlia Butinyà, tant per la seua trajectòria investigadora, en general, com, particularment, per aquest treball generós i rigorós, que contribueix en bona manera a fer del *Llibre dels feits* un text encara viu, llegit i estudiat més enllà de les fronteres de la filologia catalana.

Salvador Enguix, *Las periferias mudas. Anatomía de un centralismo que debilita a España y la fragilidad de las élites territoriales*. Barlin Libros, 2026, 160 p.

ISBN: 979-13-87687-10-6

Carles Senso

Doctor en Història i periodista

carlesenso@gmail.com

Una jornada després dels esdeveniments de Mestalla en els quals Vinicius Jr. va ser víctima de càntics i atacs racistes, el Real Madrid va rebre en el Santiago Bernabéu el Rayo Vallecano. Corria la jornada 36, era el 24 de maig de 2023 i es jugava entre setmana, exactament amb el partit dels merengues un dimecres. En aquells dies, el suflé de l'incident del brasiler començava a amainar en certa manera, malgrat el gran impacte mundial. Com sovint, els jugadors i aficionats del Rayo Vallecano degueren sentir (i aguantar) un càntic (entre d'altres) que no va tindre una transcendència mediàtica i política similar: «Vallecanos, yonkis i gitanos». El periòdic *Marca* arreplegava l'endemà: «La parròquia rayista sol entonar aquest càntic cada vegada que el seu equip juga fora de casa i ho ha fet també en moments d'alegria [...] Ho fan sempre des de la ironia, acostumats a sentir-lo en el passat per part d'altres

aficions i mai amb l'objectiu de polemitzar. A pesar que en altres estadis sí que se sol utilitzar en contra del Rayo, en aquesta ocasió no va ser així i no es va cantar des de cap sector dels aficionats del Real Madrid». Gir esperat dels esdeveniments, que només des del dogma de fe és assumible.

Ni molt menys allò va tindre la transcendència que sí que va adquirir el conflicte de Vinicius. De fet, un jutjat de València condemnà a huit mesos de presó els tres aficionats que van proferir insults racistes al brasiler a Mestalla. Entre un ressò mediàtic mundial i el silenci sobre l'altre cas intermedia el que el periodista i delegat de *La Vanguardia* a la Comu-

nitat Valenciana, Salvador Enguix, etiqueta com «el sistema Madrid».

La trajectòria d'Enguix l'avalua com una veu de referència. Doctor en Comunicació per la Universitat de València i llicenciat en Ciències de la Informació per la Universitat Autònoma de Barcelona, en la seua trajectòria acadèmica ha publicat diversos treballs i articles, entre els quals destaca el llibre *Periodismo político: fundamentos, práctica y perspectivas* (2015), i és coautor de *Pseudopolítica: el discurso político en las redes sociales* (2016). En l'actualitat, combina la seua labor periodística a *La Vanguardia* amb la docència en la Universitat Internacional de València (VIU) i col·labora regularment en la Cadena SER i À Punt.

Enguix inicia el seu estudi *Las periferias mudas. Anatomía de un centralismo que debilita a España y la fragilidad de las élites territoriales* (publicat en Barlin Libros, 2026) amb el futbol i el cas Vinicius. Eludeix la polèmica de dies després amb el Rayo Vallecano, però aporta exemples múltiples per a fer entendre «una maquinària de poder real, complexa i extraordinàriament eficaç en la gestió i conducció de les controvèrsies polítiques, econòmiques, socials i, per descomptat, esportives a Espanya. Aquest sistema de generació d'opinió es nodreix d'una xarxa d'interessos compartits i sinergies constants entre els grans mitjans de comunicació amb seu a la capital i els principals actors del poder polític i econòmic situats allà, amb fonaments històrics. Junts, actuen com un centre neuràlgic que defineix, emmarca i difon les narratives i les argumentacions que configuren la realitat nacional, i que s'erigeix no tan sols com el narrador principal, sinó com l'encarnació mateixa d'una determinada idea d'Espanya».

L'incident racista en l'esport li serveix a Enguix per a mostrar com el «sistema Madrid modela la percepció de la realitat segons les seues pròpies agendes». Imposar el relat en un determinat moment i en la forma corresponent. L'incident a Mestalla es va recuperar de manera esbiaixada en el documental «Baila, Vini», original de Netflix i llançat el 15 de maig de 2025, que narra la vida i carrera del futbolista brasiler del Real Madrid. Va generar tanta polèmica que el València CF va denunciar els artífexs. El

jutjat de primera instància núm. 16 de València va admetre a tràmit la demanda del València contra Netflix i Conspiração Films SA (la productora encarregada), perquè en el documental s'arreplega que Mestalla hauria cridat «mono, mono» al futbolista del Madrid, una cosa no demostrada. Fins i tot la Policia Nacional va criticar com s'abordava la seua intervenció en el documental.

El «sistema Madrid» pel que fa al futbol no es pot entendre sense el canal de televisió del club de la capital del país, convertit en una eina de pressió contra els àrbitres. Que li ho pregunten al Barça i la seua afició amb el cas Negreira. Però deixem el futbol, perquè el «sistema Madrid», com Enguix explica magistralment, és molt més.

«En l'esfera política, el sistema reforça un centralisme que deslegitima qualsevol proposta que apunte cap a una visió més plural o federal d'Espanya. En l'àmbit econòmic, consolida una concentració desmesurada de recursos i oportunitats a la capital que deixa les regions perifèriques en desavantatge competitiu. En el terreny cultural i lingüístic, estableix una narrativa homogenia que minimitza o distorsiona les realitats locals, i que contribueix a la construcció d'una Espanya menys diversa, més desigual i, paradoxalment, menys cohesionada del que la seua pròpia riquesa territorial permetria. L'objectiu d'aquest text és, per tant, esbossar amb dades i fets com Espanya avança en sentit contrari a l'esperit de la Constitució de 1978, que buscava reequilibrar el poder territorial i superar un centralisme huitcentista», argüeix Enguix.

El periodista de *La Vanguardia* observa com el centralisme espanyol transcendeix la preferència conjuntural i es converteix en una ideologia d'Estat amb gramàtica pròpia, que té la màxima expressió en la primacia de Madrid, no solament com a capital política, sinó com a eix que organitza fluxos de capital, trajectòries professionals i, sobretot, legimitats. El que a simple vista sembla una concentració pragmàtica respon a un disseny institucional persistent, sostingut per burocràcies denses i per una narrativa que ha aconseguit associar eficiència amb centralització i cohesió amb uniformitat. El

periodista d'Alzira usa el seu company Enric Juliana, director adjunt de *La Vanguardia* i periodista, per a aportar la seua conceptualització particular: «Madrid D. F.», que exerceix com una ciutat-estat que desborda els seus límits administratius per penetrar i condicionar els solcs decisoris de tota Espanya; denominació que Fernando Caballero utilitza per a titular una obra suggeridora on formula, no sense polèmica, que el futur de la nació requereix consolidar la capital com la gran ciutat global del sud d'Europa.

Com encertadament s'arreplega en la sinopsi, l'Espanya contemporània ha cristal·litzat en un model en el qual un centre hegemònic, representat en la idea de Madrid, concentra el poder polític, econòmic, simbòlic i mediàtic, mentre que les perifèries es mantenen mudes, en un etern segon pla. No es tracta d'una conjuntura passatgera, sinó d'una arquitectura orquestrada amb l'adveniment de la democràcia i consolidada en les dècades posteriors. El resultat és un país on ministeris, bancs, grans mitjans i empreses orbiten entorn d'un mateix punt en el mapa, i on els territoris perifèrics es veuen reduïts, la immensa majoria de les vegades, a mers proveïdors de talent, recursos i legitimitat simbòlica. Un sistema radial que ensordeix la pluralitat en la qual, teòricament, es basa l'Estat de les Autonomies. «Es pot revertir el model que premia Madrid en detriment de la resta cap a una altra estructura d'estat capaç de redistribuir poder i oportunitats de manera efectiva i real?», es pregunta l'autor. A través d'un recorregut pel poder institucional, la geografia dels diners, el paper de les elits territorials, els mitjans de comunicació o la inversió científica, Enguix mostra com aquest desequilibri no és una cosa que afecte únicament les perifèries, sinó que és un problema que empobreix el conjunt d'Espanya i la fa més feble com a país.

«Més que els quilòmetres, manen els protocols que defineixen què és notícia, què és prioritat i on es mesuren els èxits. Precisament per això, els exemples comparats importen: Alemanya reparteix funcions entre Berlín (política), Frankfurt (finances), Munic (indústria/tecnologia) i Bonn (llegat

administratiu); els Països Baixos separen Amsterdam (capital constitucional) i la Haia (govern i tribunals); Sud-àfrica dissocia Pretòria, Ciutat del Cap i Bloemfontein. No es tracta d'importar maquetes, sinó de recordar que la concentració no és fatalitat, és decisió; i que decisions diferents produeixen geografies diferents del poder. L'horitzó no és una capital disminuïda, sinó un país coral. Un Madrid competitiu cap enfora i col·laboratiu cap endins exigeix repartir centres de decisió efectius —no només plaques— i girar fòrums i agències. La centralitat deixa de ser monopoli quan hi ha altres nodes amb veu, encàrrec i retorn mesurable». Sobre l'estudi, Jorge Dioni afirma que es tracta d'una proposta constructiva per a vertebrar un país que corre el risc de trencar-se pel centre.

Enguix s'ho va preguntar en el moment iniciàtic de l'estudi i llança ara el dubte a la societat espanyola de manera provocadora: per què Madrid concentra el 78% dels mitjans nacionals mentre que la resta d'Espanya a penes té veu? Com pot prosperar un país que obliga els seus territoris més productius a endeutar-se per a prestar serveis bàsics? Volem un país cohesionat o hem de continuar construint una Espanya de primera i una altra de segona? Què ocorre quan el talent fuig sistemàticament cap a un sol punt del mapa?

Hi ha la sensació que es tracta d'un llibre que va dirigit a les elits de poder de la perifèria, necessitats de textos que enfortisquen les seues reivindicacions, no ja independentistes sinó autonomistes. Basat en infinitat de dades i de reflexions que mamen de l'experiència en quasi cinquanta anys d'experiència democràtica.

El llibre documenta amb precisió com les perifèries mudes pateixen un infrafinançament crònic que les situa a la cua en recursos per habitant ajustat, com han d'endeutar-se per a mantindre serveis bàsics i com perden talent jove sistemàticament cap a la capital. Un veritable problema d'àmbit nacional, sistèmic, més enllà de la geografia autonòmica concreta.

La investigació periodística ofereix dades que expliquen el centralisme espanyol. Enguix hi aporta

dotze punts, com ara que Madrid concentra el 78% dels grans grups mediàtics amb audiència nacional, que el 91% de la publicitat institucional estatal flueix cap a grups amb seu a Madrid, que el territori valencià rep un 33% menys de finançament per habitant ajustat que Cantàbria per a prestar els mateixos serveis públics o que Madrid absorbeix la meitat del saldo positiu de joves qualificats de fins a 34 anys que abandonen la seua província d'origen. També se centra en el fet que l'arc Mediterrani aporta el 12% de les exportacions espanyoles, però pateix una infraexecució sistemàtica d'inversió estatal; que només 18 de les 52 províncies espanyoles aconseguixen atraure més joves dels que perden i que la resta alimenta l'«aspiradora» madrilenya; o que la província d'Alacant ha ocupat l'últim lloc en inversió per càpita dels pressupostos generals de l'Estat malgrat ser motor turístic i industrial.

A més, ha pogut constatar que el crèdit a pimes valencianes es va contraure un 58% entre 2008 i 2014 (enfront del 42% de mitjana nacional) després de perdre el 92% de les seues entitats financeres de referència. Una altra dada bancària és que el 65% dels actius espanyols es decideixen des de Madrid, fet que converteix la resta del territori en sol·licitant de crèdit sense capacitat de negociació.

Les infraestructures de comunicació també expliquen molt. Espanya té una de les xarxes d'AVE més extenses del món, però manca d'una columna vertebral ferroviària transversal que connecte les perifèries entre si. Això a pesar que Catalunya i Euskadi tenen segells d'excel·lència científica concentrats (Severo Ochoa o María de Maeztu), mentre altres regions amb base universitària sòlida lluiten per visibilitat en R+D+I.

Des del punt de vista lingüístic, el desequilibri és palès tot i les veus que parlen d'imposicions de les llengües perifèriques. Els idiomes cooficials a penes tenen presència en els grans circuits nacionals d'edició, programació cultural i currículums educatius, fet que perpetua una «imposició silenciosa» del castellà.

Enguix té clara la solució i així l'expressa en les nombroses entrevistes que li han fet. Perquè el tema toca os, té actualitat, crea debat i concentra múltiples interessos a favor i en contra. Diu: «Seria tan senzill com desenvolupar el que la Constitució espanyola ja preveu: que el Senat fora vertaderament una cambra territorial i tinguera capacitat codecisòria sobre algunes lleis de l'Estat. Amb això es faria un pas enorme. També posar en marxa mecanismes regulars que en altres estats federals existeixen i que s'han activat ací, com la Conferència de Presidents, les conferències sectorials... És a dir, com diu Joan Romero, tenim una Espanya inacabada, però podem acabar-la. Encara que ara mateix no veig voluntat política de fer-ho, ni en l'esquerra ni en la dreta. El partidisme i la polarització són tants forts ara mateix que aquestes solucions semblen ciència-ficció. Però, si no s'hi busquen solucions, a la llarga ens veurem forçats per les circumstàncies».

Per tot això, l'autor proposa una Espanya en xarxa enfront de l'Espanya radial: un model federal i plurinacional on cap territori haja de «peregrinar a Madrid» perquè l'escolten, on el finançament siga transparent i suficient i on la diversitat cultural i lingüística siga reconeguda com a fortalesa, no com a amenaça.

Un llibre que bé mereix un debat. Un debat que bé mereix un llibre de Salvador Enguix.